

การวิเคราะห์การใช้คำสรรพนามเรียกขานภาษาจีน ของนักศึกษาไทยในประเทศจีน

ณัฐมาภรณ์ เศษราช

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้คำสรรพนามเรียกขานในภาษาจีนของกลุ่มนักศึกษาไทยในมหาวิทยาลัยภาษา (วัฒนธรรม) ปักกิ่ง ในประเทศจีน ผู้เขียนจึงได้พัฒนาแบบสอบถามเรื่องการเรียกขานบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ครูอาจารย์และเพื่อนภายในมหาวิทยาลัย 2) พนักงานและเจ้าหน้าที่ภายในมหาวิทยาลัย 3) บุคคลทั่วไปภายนอกมหาวิทยาลัย โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นหลักและการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม จากผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวพบว่าภายใต้สิ่งแวดล้อมของภาษาที่สอง นักศึกษาไทยสามารถเลือกใช้คำสรรพนามเรียกขานกลุ่มบุคคลตัวอย่าง และพลิกแพลงปรับตัวตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า มีปัจจัยด้านวัฒนธรรมไทยเข้าไปเกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจเลือกใช้คำสรรพนามนั้นๆ ด้วยสะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่านักเรียนไทยในต่างประเทศจะใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมแบบใด ก็สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเรื่องการใช้คำสรรพนามเรียกขานได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: นักศึกษาไทยในประเทศจีน, คำสรรพนามเรียกขาน

Abstract

This study aimed to investigate the use of appellations in Chinese among Thai students in Beijing Language and Culture University, China. The participants completed the questionnaires which were developed specially for them. The use of appellations in Chinese was based on three sub-groups: 1) academic staffs in the university 2) general staffs in the university and 3) general people.

The results illustrated that Thai students can adapt themselves positively in the non-native language environment and they had a very good selection of polite words in their routine life. This reflected that the Thai students, although exposed to different social environments and cultures, can communicate appropriately and effectively. This study made a significant contribution to the area of Chinese language teaching, especially in terms of the use of appellations.

Keywords: Thai students in China, appellations

สรุปสาระสำคัญของบทความภาษาจีน

คำสรรพนามเรียกขานในภาษาจีน เป็นคำหรือวลี ที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังก่อนการสนทนา แสดงถึงระดับทางสังคมของผู้ฟังในทัศนะของผู้พูดที่มองเปรียบเทียบกับตน สะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคม จึงมีบทบาทสำคัญในการสนทนาข้ามวัฒนธรรม เพราะต้องเลือกใช้คำสรรพนามเรียกขานให้เหมาะสมกับปัจจัยทางสังคมต่างๆ เช่น เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพของทั้งผู้พูดและผู้ฟัง การศึกษา เรื่องสรรพนามเรียกขานในภาษาจีนเพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่นักศึกษาต่างประเทศที่สนใจไปศึกษาต่อ ณ ประเทศจีน นับเป็นเรื่องที่เหมาะสมแก่การศึกษาค้นคว้า

เมื่อ พ.ศ. 2550 เมฆม สอดส่องถฤษ ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการใช้คำสรรพนามเรียกขานในภาษาไทยและภาษาจีนในขณะนั้น เพื่อชี้ให้เห็นว่า สภาพสังคมที่แตกต่างกันระหว่างจีนกับไทย ทำให้เลือกใช้คำสรรพนามเรียกขานที่ต่างกัน เนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น เวลา สถานภาพ ช่องว่าง อายุ อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้คำที่มีความหมายคล้ายกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำที่มีรากศัพท์เหมือนกัน ทั้งในภาษาไทยและภาษาจีน ทำให้มีผู้สนใจศึกษาเรื่องการใช้คำสรรพนามเรียกขานมากขึ้น เพราะต้องการทราบว่า ชาวต่างชาติที่ใช้ชีวิตและศึกษาอยู่ในประเทศจีน ควรเลือกใช้สรรพนามให้เหมาะสมกับผู้ที่มิปฎิสัมพันธ์ด้วย ในสถานที่และสถานการณ์ที่แตกต่างกันอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั่วไป เพื่อนสนิทครูบาอาจารย์ ที่ได้มีปฎิสัมพันธ์ด้วยในที่สาธารณะ ในมหาวิทยาลัย ในร้านค้าร้านอาหาร หรือแม้กระทั่งตามร้านขายของชำและร้านซ่อมบำรุงข้างทาง

บทความนี้เป็นการสรุปวิเคราะห์เรื่องการใช้คำสรรพนามเรียกขานในภาษาจีนของนักศึกษาไทยที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยภาษา (วัฒนธรรม) ปักกิ่ง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาไทยมากที่สุดจำนวน 30 คน ในจำนวนนี้ ส่วนหนึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีจากโครงการ 2+2 และ 3+1 ของมหาวิทยาลัยรังสิต อีกส่วนหนึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษาจีนในประเทศไทย ที่ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและเอก จึงมีความรู้พื้นฐานด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายพอสมควร

แบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลศึกษาเรื่องการใช้คำสรรพนามเรียกขานบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ครูอาจารย์และเพื่อนภายในมหาวิทยาลัย (2) พนักงานและเจ้าหน้าที่ภายในมหาวิทยาลัย และ (3) บุคคลทั่วไปภายนอกมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติม ตามทฤษฎีของ บราวน์และฟอร์ด นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษาคำเรียกขานของคนอเมริกัน เมื่อ ค.ศ. 1964 (Brown, Ford 1964: 234) ประกอบกับทฤษฎีของ รศ.ดร.เมฆม สอดส่องถฤษ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญภาษาจีน (2550) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยกับภาษาจีนในขณะนั้น โดยเลือกใช้คำสรรพนาม 3 แบบ ได้แก่ นามสกุล อาชีพ และความสัมพันธ์กับผู้พูด

ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

(1) คำสรรพนามที่ใช้เรียกขานครูอาจารย์และเพื่อนภายในมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า การเรียกขานเพื่อน หรือเพื่อนของเพื่อน จะเลือกใช้ชื่อเล่น ส่วนการเรียกขานอาจารย์มักเลือกใช้สรรพ

นามว่า “อาจารย์” (เหล่าซือ) เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือการเรียกแซ่สกุลก่อน ตามด้วยคำว่าอาจารย์ เช่น จวงเหล่าซือ มีเพียงส่วนน้อยที่จะเรียกชื่อเต็มแล้วตามด้วยคำว่า “อาจารย์” เช่น หลิวเต๋อฮว่าเหล่าซือ สะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาไทยปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยอย่างเต็มที่ เนื่องจากผู้น้อยต้องมีมารยาท และครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้คือผู้มีพระคุณ ผู้น้อยจึงต้องนอบน้อมและสุภาพ เห็นได้ชัดเจนว่า ไม่ว่านักศึกษาไทยจะอยู่ ณ ที่ใด ก็คงลักษณะความเป็นไทยไว้เสมอ คือ เลือกที่จะเรียกผู้สอนว่า “อาจารย์” เพื่อแสดงความเคารพสูงสุดในอาชีพดังกล่าว

(2) คำสรรพนามที่ใช้เรียกขานพนักงานและเจ้าหน้าที่ภายในมหาวิทยาลัย จำแนกตามหน้าที่ เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) บรรณารักษ์ 2) เจ้าหน้าที่ในห้องสำนักงานเลขานุการคณะ 3) เจ้าหน้าที่หอพักและอาคารสำนักงานภายในมหาวิทยาลัย 4) ช่างแผนกซ่อมบำรุง 5) พนักงานตามร้านอาหารและโรงอาหารในมหาวิทยาลัย

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามักใช้สรรพนามเรียกขานบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ประจำห้องสำนักงานเลขานุการคณะว่า “อาจารย์” เรียกเจ้าหน้าที่ประจำหอพักหรือประจำสำนักงานตึกเรียนอื่นๆ ว่า “คุณลุง” “คุณป้า” หรือ “พี่” ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม อายุ และเพศ ส่วนช่างแผนกซ่อมบำรุง ประปา ไฟฟ้า หรือพนักงานในโรงอาหารนั้น นักศึกษาไทยส่วนมากเลือกใช้คำสรรพนามเรียกอื่นๆ เช่น “ชื่อฟู” (คำภาษาจีนใช้เรียกคนขับแท็กซี่ ช่างประปา ไฟฟ้า หรือช่างซ่อมที่เป็นเพศชาย) หรืออาจหลีกเลี่ยงการใช้คำสรรพนามเรียกขาน โดยกล่าวคำทักทายโดยทั่วไปว่า “หนี๋ฮ่าว” (สวัสดี) แทน

การเลือกใช้คำสรรพนามเหล่านี้ ตรงกับความเห็นของโหย่ว ฮุยฉ่าย (You Huicai, 2010) นักวิชาการชาวจีนที่ว่า การเลือกใช้คำสรรพนามในสถานการณ์ที่ต่างกัน แม้จะนิยมใช้สรรพนามบางคำเรียกบุคคลต่างๆ เหมือนกัน แต่ในสถานการณ์จริงอาจถูกบังคับให้ต้องหลีกเลี่ยงและไม่อาจใช้คำนั้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเลือกใช้คำสรรพนามเรียกอาชีพ ที่แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ 1) สรรพนามสำหรับบางอาชีพ เช่น ทำงานธนาคาร (ภาษาจีนควรเรียกว่า หยินหั่งจื่อเอวี่ยน) ทำงานห้องสมุด (ภาษาจีนควรเรียกว่า ฉูชุกวานเหรินเอวี่ยน) ทำงานแผนกการเงิน 2) สรรพนามอื่นๆ ตามบทบาทหน้าที่ เช่น บรรณารักษ์ นายทะเบียน เจ้าหน้าที่หอพัก เลขานุการคณะ เจ้าหน้าที่สำนักงานเลขานุการ ฯลฯ

(3) สรรพนามที่ใช้เรียกขานบุคคลทั่วไปภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น พนักงานขายของ พนักงานขายตั๋ว พนักงานบริการในร้านอาหาร ร้านซ่อมรถ ซ่อมรองเท้า รวมถึงบุคคลอื่นที่ผ่านไปมา เช่น คนที่ไปสอบถามทาง คนที่ไปขอความช่วยเหลือ ฯลฯ

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาไทยส่วนใหญ่จะเลือกใช้ “คุณผู้ชาย” (เจียนเซิง) “คุณผู้หญิง” (เลี่ยวเจย์) เมื่อเรียกขานพนักงานขายตั๋ว พนักงานขายของ นักศึกษาส่วนหนึ่งเลือกใช้สรรพนามว่า “พนักงานขายของ” (โช่วฮั่วเอวี่ยน) และบางคนเลี่ยงไปใช้คำกล่าวทักทายว่า “หนี๋ฮ่าว” (สวัสดี) แทน

ส่วนการเรียกพนักงานในร้านอาหารนั้น นักศึกษาไทยส่วนมากเลือกใช้สรรพนามว่า “บริกร” (เลี้ยวเอื้อ) หรือ “พนักงานบริการ”(ผู้เอื้อเวียน) ซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างกันได้ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับจีนที่ปรากฏอย่างชัดเจน นักศึกษาไทยเห็นคำว่า “พนักงานบริการ” และ “บริกร” อยู่บ่อยครั้งในหนังสือเรียน แต่ไม่มีความรู้มากพอที่จะทราบว่า หากใช้น้ำเสียงไม่ถูกต้อง คำนี้อาจแสดงความหมายว่าถูกเหยียดหยามได้ นอกจากนั้น นักศึกษาไทยใช้คำสรรพนามเรียกผู้ให้บริการที่เป็นเพศชายได้อย่างคล่องแคล่วว่า “ซีอฟู” เมื่อไปใช้บริการที่ร้าน ซ่อมรถ ร้านปะยาง ร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้า รวมทั้งคนขับรถแท็กซี่ หรือรถอย่างอื่น เพราะเมื่อเริ่มต้นเรียนภาษาจีนก็เห็นคำนี้ปรากฏในหนังสือ และเป็นคำที่ครูอาจารย์กับเพื่อนๆ นิยมใช้อย่างแพร่หลาย

สรุปผลการศึกษานี้ได้ว่า การสนทนาที่เกิดขึ้นบนความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม เช่น ชาวไทยที่ให้ความสำคัญกับกิริยามารยาทอย่างมาก ส่งผลต่อการเลือกใช้คำสรรพนามเรียกขานใน สถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัย เพราะการเลือกใช้คำสรรพนามสะท้อนถึง วัฒนธรรมและสังคมที่เป็นอยู่ได้อย่างชัดเจน ปัจจัยหลักที่สำคัญ ได้แก่ 1) กลุ่มคน สถานที่ อายุ 2) การเลือกใช้คำเรียกขานอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ในการสนทนาข้ามวัฒนธรรม 3) การเลือกใช้คำ เรียกขานให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่นักศึกษาต่างชาติที่เรียนภาษาจีน ฉะนั้น อาจารย์ ผู้สอนจึงมีส่วนสำคัญในการสอนและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ให้นักศึกษาเลือกและ ประยุกต์ใช้คำสรรพนามเรียกขานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามสถานการณ์ที่เป็นจริง